

Nota de recerca

La Colònia Castells: un barri al corredor de la mort

Marc Dalmau Torvà

Membre de La Ciutat Invisible sccl i de l'ICA

Resum

Després de gairebé noranta anys d'existència, sembla que d'aquí dos mesos i escaig, més de la meitat de la Colònia Castells al barri de Les Corts anirà a terra. L'objectiu d'aquest article és repassar la història del procés d'expropiació d'aquest barri i les diferents etapes viscudes del procés contenciós obert entre afectats i administració. La complexitat i lentitud en el desplegament del pla d'afectació ha comportat tota una sèrie de conseqüències importants tant per l'entorn arquitectònic com pels ritmes i les formes de vida del dia a dia dels seus habitants. Finalment l'article es centra en analitzar les diferents tendències urbanes i socials que caracteritzarien el que s'ha anomenat síndrome d'afectació, i com els símptomes d'aquesta mena de patologia poden transformar i alterar la qualitat de les relacions de convivència i de veïnatge.

Introducció: Els orígens

Maig del 2010. Després de gairebé noranta anys d'existència, sembla que d'aquí dos mesos i escaig, més de la meitat de la Colònia Castells al barri de Les Corts de Barcelona, anirà a terra.

L'enderrocament de dos dels quatre passatges serà el punt i a part que culminarà amb la primera fase del procés d'expropiació. Un procés que s'ha caracteritzat per la precarietat dels esdeveniments, un 'no-saber-que-passarà' que ha acompanyat als residents durant gairebé prop de 50 anys, quan la planificació urbanística catalogava com a zona verda aquest tros de la ciutat.¹

L'objectiu d'aquest article és repassar la història d'aquest procés d'expropiació, i com en aquest desplegament ha afectat transformant, o ha transformat afectant, el barri

---

¹ Parlem del *Plan Parcial de Ordenación de la Zona Norte de la Av Generalísimo Franco entre las plazas de Calvo soteló y del Papa Pio XII y de barrio de Les Corts* de l'any 1963. Pla parcial que després serviria de referència pel Pla General metropolità.

com a entorn arquitectònic i com a marc comunitari .

La Colònia Castells és una barriada de cases baixes que es va construir l'any 1923, en una zona intersticial que quedava entre els barris de Sants, Les Corts i l'Eixample. L'edificació d'aquest model de suburbi responia a la necessitat d'habitació a preus reduïts d'una massa obrera que no tenia mitjans per aposentar-se ni al centre ni als barris tradicionals. D'aquesta manera s'originaren barriades amb models d'urbanització compartits, molt comuns del període d'entreguerres, que conformarien la segona corona perifèrica metropolitana. (Oyón, 2004, 2008, 2009)

Més endavant, deixant enrere la postguerra, amb el règim consolidat, i a remolc del creixement econòmic de la dècada dels 60, durant tot els 70 els voltants de la Colònia començaren a urbanitzar-se amb els blocs de formigó que conformen el paisatge actual de la zona. Ja entrats els anys 80 amb el procés de terciarització i desindustrialització de l'economia, la ubicació de certs enclavaments destinats a l'habitació obrera quedaren fora de joc -de lloc-, en el transcurs del desplegament urbanístic.

La ciutat en majúscula versus la ciutat en minúscula

Així doncs, Les Corts s'ha anat conformant com un barri residencial, de classe mitjana-alta, amb grans edificis de blocs rodejats de jardins.

Un bon indicador de quin tipus de famílies poden accedir a un habitatge en aquesta zona és l'estimació sobre els preus dels pisos. Les Corts sempre figura com el segon districte de la ciutat amb els preus més alts per m².²

Una de les raons més importants, per explicar aquesta dinàmica és que el barri creix longitudinalment a un dels eixos econòmics més importants de Barcelona, la Diagonal, on hi figuren les seus d'alguna de les empreses i institucions amb més poder del país (RACC, La Caixa, Planeta, FC Barcelona entre altres).³

Aquest fet augmenta, més enllà del fet diferencial constructiu obvi, el sentit de

---

² L'accés a un habitatge nou al districte es pagava el primer quadrimestre del 2010 a una mitjana de 4835 euros/m², quan per tota la ciutat era de 4085 euros/m² (Font: <http://www.idealista.com/pagina/informacion>.)

³ "L'avinguda absorbeix el 2% de les activitats empresarials de Barcelona, i cal destacar que el 5,4% de l'activitat de finances i assegurances i el 3,7% dels serveis a les empreses i activitats immobiliàries de la ciutat estan ubicats en aquesta artèria.(...)Destaca el fet que gairebé el 15% de la superfície destinada a finances i assegurances i a serveis a les empreses i immobiliàries de la ciutat, se situen en aquesta avinguda..." (Ajuntament de Barcelona, 7 de maig de 2010). (Font: <http://w3.bcn.es/fitxers/premsa/npdiagonaleconomica.303.pdf>.)

dislocació, de discontinuïtat respecte el barri que l'envolta.

El model urbà i el desenvolupament edificatori barceloní ha privilegiat sempre la construcció d'una ciutat 'en Majúscula', la dels blocs plurifamiliars, simplement perquè permetia una rendibilitat major, tant de les operacions immobiliàries, com de l'ocupació i ordenació de l'espai. Aquest procés ha significat en general una imposició d'aquest model sobre la ciutat 'en minúscula' de les cases baixes i a peu de carrer. És a dir, s'ha preferit apostar per una model intensiu d'explotació i una estandardització en vertical dels models d'habitació, que el manteniment d'un teixit urbà horitzontal de proporcions petites, construïdes amb anterioritat i amb la incapacitat d'assolir les densitats de població desitjables a l'hora de garantir el procés d'acumulació.⁴

I amb això no es vol defensar la 'minusculitat' com a model ideal comunitari. Simplement es vol constatar el fet de que en una majoria de casos, un model urbanístic s'ha imposat sobre l'altre a l'hora de decidir amb quina lògica es construïa i amb quins criteris es decidia si mantenir o no un determinat marc arquitectònic.⁵

De totes maneres, no es pot dubtar a remarcar que la decisió sobre el manteniment o destrucció de certs barris s'ha d'associar més a interessos econòmics que a una simple visió estètica sobre la idoneïtat de conservació d'un hipotètic model de ciutat en minúscula, en abstracte.

L'origen social de la població resident i les característiques socio-espacials dels enclavaments en qüestió jugaran sempre un paper clau de cara a decidir els criteris polític-urbanístics pels quals es rehabilita aquí i s'enderroca allà.

És així, com en funció de la situació geogràfica, de la categoria social dels residents, de la qualificació urbanística, de la potencial rendibilitat d'una possible operació, de la seva qualitat arquitectònica, i de la resistència veïnal, que es decidirà catalogar o no un edifici com a patrimoni, o en aquest cas, un barri sencer.

---

⁴ Dins aquesta concepció hi podríem ubicar els conjunts de "cases barates" enderrocats fins avui: Eduard Aunós o Baró de Viver. Així com aquells que encara persisteixen: part del Bon Pastor o Can Peguera (abans Ramón Albó) a Nou Barris, l'únic barri que es mantindrà. El que es vol remarcar és que des de les administracions no hi ha interès per mantenir el que és la memòria obrera, les mostres d'arquitectura popular i el model de convivència horitzontal que exemplifiquen. (Més informació a: www.laciutatohoritzontal.org.)

⁵ La correlació entre horitzontalitat o verticalitat i el grau de fortalesa del vincle social no és unidireccional i dependrà dels casos en qüestió. Així podem comprovar per exemple la depredació de cert model horitzontal, que ha significat la ciutat dispersa (Monclús, 1998) amb el grau d'explotació del terreny que comporta l'extensió de l'*urbanització* (Muñoz, 2008). O al contrari, casos on l'organització vertical destaca per una sociabilitat amb lligams sòlids. (Lepoutre, 2001) L'horitzontalitat o verticalitat operarà com una condició necessària però no suficient per abarcar una explicació coherent en torn el grau de solidesa del vincle social.

En el cas de la Colònia Castells cal observar com l'equació entre els indicadors surt clarament desfavorable de cara a una possible permanència. Si a l'efecte de discontinuïtat i dislocació urbana li sumem l'efecte de dislocació social, entendrem el perquè de la més que presumible desaparició de la colònia.⁶

El procés d'afectació i l'expropiació: La Colònia Castells al corredor de la mort

Per descriure el procés d'afectació i d'expropiació de la Colònia, un procés lent i vacil·lant, podem pautar cronològicament quatre fases:

La primera (1963-1999) s'inaugura amb la planificació de l'afectació sobre el barri. I s'acaba quan es comença a articular l'engranatge d'actuació, això és, quan la decisió es converteix en un cert moviment d'inauguració del conflicte públic (Cefaï, 1996).

La segona fase (1999-2002) comença amb la publicació d'un possible desencallament de la situació. És curiós constatar com a través d'una notícia es desencadenen els esdeveniments. La publicació precipita la reacció veïnal. I sense voler, destrueix l'enrocament en que es trobava el procés fins llavors. Aquesta segona fase s'acabarà amb la creació de l'*Associació d'afectats*.

La tercera fase (2003-2007) comença amb l'aprovació definitiva de la Modificació del Pla general Metropolità. L'*Associació d'afectats* interposarà un contenciós administratiu, moment clau de la confrontació, que després d'un llarg procés de negociació, culminarà amb la firma d'un protocol de col·laboració entre les parts.

Amb el conflicte acabat per part de l'Associació i l'Ajuntament, començarà la última fase (2007-¿?), on entraran nous actors en escena degut al descontentament amb els acords instituïts, reactivant-se l'arena pública contenciosa. (íbid, 1996)

Primera fase: La profecia de la destrucció (1963-1999)

El Pla General Metropolità aprovat el 1976 fixava definitivament l'afectació de la Colònia Castells.⁷ Ara bé, com es veurà, aquesta afectació, no va amenaçar en fer-se

---

⁶ Es pot veure com, ja a la primera pàgina del projecte s'explicita la seva finalitat: "la transformació de l'àrea per incorporar-la a l'entorn urbà proper consolidat, superant l'**actual caràcter residual** i pretén compatibilitzar el Pla General Metropolità i la relocalització de veïns afectats". (*Modificació del Pla General Metropolità en el sector de reforma Interior de la Colònia Castells* (2003:1)(*La negreta és meua*)

⁷ Com ja s'ha dit, el PGM seguia les directrius vigents en aquell moment al "Plan Parcial de Ordenación de la Zona Norte de la Av Generalísimo Franco entre las plazas de Calvo sotelo y del Papa Pio XII y de barrio de Les Corts" de l'any 1963.

realitat fins més de vint anys després.

Fins llavors, la vida transcorregué plàcidament a la Colònia. L'afectació era una amenaça llunyana i intangible, sense programa ni dates concretes, convertint-se en un factor indefinit però incorporat, des d'aleshores gairebé consubstancialment a la vida dels colons:

Toda la vida. Esto lleva afectado de toda la vida. Cuando era pequeña ya nos decían que esto estaba afectado y que se iba al suelo (Entrevista a veïna del carrer Piera. 3/02/2010)

Vides susceptibles de ser afectades dins un barri afectat. Inaugurant el que anomenaré provisòriament *síndrome de l'afectació*, etiqueta que aplega tot aquell conjunt de símptomes que defineixen social, i a saber, psicològicament, una forma de vida (Agamben, 2002), sobre la que recau una amenaça constant sobre alguna de les seves necessitats bàsiques (alimentació, salut, educació...). En aquest cas recer i accés a un sostre o habitatge digne.

La millor metàfora va sorgir quan un veí em deia que tot el procés d'expropiació podia ser equiparable al període d'espera indefinida que un condemnat passa al corredor de la mort. Sabent que ha de morir, tard o d'hora, però no quan. La Colònia doncs, fou condemnada, i a partir de llavors va entrar en una espera eterna i indeterminada. Una mena de corredor de la mort, on el temps passa lent i gairebé s'anul·la, però del qual ningú en surt amb vida.

Durant aquell període inicial, la inauguració de l'afectació condicionava, sens dubte, tant pel que fa als contractes, per la impossibilitat de reformes, com amb certa incertesa de cara al futur llunyà, però no impossibilitava la vivència ni el transcurs quotidià.

En cada nova legislatura per accedir al govern municipal, l'equip aspirant plantejava la seva proposta per la Colònia, però quan eren escollits i arribava el seu torn, no aconseguien vèncer les dificultats que sorgien pel desenvolupament del pla. (Entrevista a veí del carrer Castells, 22/12/2009)

A l'època i gairebé fins els nostres dies, aquestes dificultats eren bàsicament: la titularitat privada del sòl i dels immobles, i la inexistència de pressupost i de voluntat política per afavorir un impuls per desencallar el projecte.

Pel que fa al primer factor, al llarg de la trajectòria de la Colònia hi hagut dues grans famílies que han dominat i que han ostentat la propietat de molts dels habitatges, hereus directes dels constructors dels passatges, que coincideixen amb la nomenclatura dels carrers, els Piera i els Barnola.

La presència d'aquests propietaris que mai han viscut a la Colònia, resultava l'excusa perfecte per la no intervenció de les entitats municipals en el manteniment del barri. D'aquesta manera, els residents eren sempre els perjudicats, atrapats entre la inacció dels propietaris i la incapacitat municipal.⁸

Pel que fa al segon factor, durant anys, la única intervenció remarcable portada a terme va ser la pavimentació del carrer, realitzada al 1982 amb motiu de la celebració dels Mundials, a càrrec del llavors alcalde, Narcís Serra.

Però hi ha un altre ordre causal que explicaria la paralització durant aquells anys des del punt de vista municipal. La falta de finançament per tirar endavant un pla, que amb la qualificació de zona verda resultava difícilment rentable.⁹

I és en aquesta dinàmica on trobem el major punt feble del que s'ha vingut a anomenar model Barcelona¹⁰. Això és, la perpetua dependència i subordinació financera del sector públic respecte el sector privat. L'Ajuntament de Barcelona sempre ha optat per requalificar i vendre terrenys públics a la iniciativa privada per tal de rentabilitzar i finançar determinats projectes urbanístics.

Aquest *modus operandi* és el resultat d'una transformació en la naturalesa de la gestió pública, que començaria amb una progressiva privatització i mercantilització de serveis públics a finals de la dècada dels 80, i que acabaria, convertint l'administració, ja als anys 90, en un agent econòmic més, abocat a la promoció del desenvolupament econòmic. (Raventós, 2000) Aquest trànsit es podria anomenar com el procés de "trànsit del managerialisme a l'empresarialitat" de la funció pública. (VVAA, 2004). En aquest procés s'hi inclourien, l'externalització de moltes tasques públiques a l'empresa privada o la creació a mida d'empreses mixtes amb capital semipúblic.¹¹

---

⁸ Aquesta naturalesa semipública de l'espai sempre ha comportat unes peculiaritats específiques de cara al seu manteniment, però sobretot de cara al seu ús, que sens dubte donarien per un altre article.

⁹ Per exemple, amb una possible transacció (venda de sòl públic via requalificació o permuta de terrenys) amb alguna empresa privada que assumís les despeses de l'operació en vistes a l'extracció particular d'algun tipus de plusvàlua.

¹⁰ Per la crítica a aquest model veure per exemple: (Capel, 2005), (Delgado (2005, 2008), (Muñoz, 2008) o (VVAA, 2004)

¹¹ Els exemples d'aquestes polítiques de concertació publicoprivada són significatius, amb un ventall diversificat d'opcions que basculen en funció del cas, major pes públic, però fort protagonisme privat

Més enllà d'aquesta tendència d'anàlisi macro-política, és important veure com les dinàmiques observades s'inscriuen també en el procés de la Colònia Castells. Veurem en aquest sentit com el 'camp de batalla' entre afectats i administracions tindrà com un dels eixos principals de discòrdia, la pugna d'opcions entre la gestió pública del pla i les alternatives privades. I com finalment, tot i que el pla s'assumirà des de les administracions públiques -l'Institut Català del Sòl (INCASÒL) i Ajuntament-. Seran dues empreses mixtes, Reursa i Bagursa, les que s'encarregaran de la gestió concreta del procés d'expropiació.

Segona Fase (1999-2002): L'amenaça es publica

El 16 de desembre de 1999 els veïns i veïnes de la Colònia llegeixen el següent titular: “*Les Corts perderá la colonia castells*”. La notícia -filtrada sens dubte pel gabinet de comunicació del districte¹²- es complementa amb fotografies dels passatges, un requadre on s'exalta el caràcter excepcional del barri i un mapa gràfic on s'assenyala el futur de la zona:

La manzana será zona verde, salvo tres piezas con fachada a Entença dónde se prevé construir otras tantas torres de 10 plantas de altura. Los beneficios de la venta de los pisos de estos edificios son la clave para que la operación le resulte gratuita al ayuntamiento, ya que cabe suponer, el realojamiento de los inquilinos de la colonia irá a cargo de quienes construyan las tres torres. Jordi Hereu asegura que, en cualquier caso, se darán alternativas a todos los vecinos de la colonia castells. (*El periódico de Catalunya 16/12/1999*).

És important apreciar com d'una banda es reconeix obertament el mecanisme de finançament i la dinàmica públicoprivada que analitzàvem abans. I com per l'altre la figura de Jordi Hereu assolirà grans dosis de protagonisme en el desenvolupament del pla.¹³

La publicació de la notícia inaugura la fase on l'amenaça esdevé real, en el sentit

---

(Jocs Olímpics, Fòrum 2004), de caràcter mixt públicoprivat (Consorti Zona franca, Port Vell...), amb majoria pública sobre la privada (Macba, Mecabarna...) o amb domini del privat sobre el públic (Aeroport, Port de Barcelona, Focivesa...) (íbid, 2004:57)

¹² (Entrevista membre de l'Associació d'afectats 22-10-2010)

¹³ L'actual alcalde de Barcelona era llavors regidor de Les Corts, i des de llavors va ser l'encarregat de pautar el ritme i portar les negociacions personalment.

que la indefinició es difumina i es comencen a apreciar i definir els contorns de la problemàtica:

És l'etapa on es produeix la conversió dels problemes privats en problemes públics (Mills, 1987). El problema, que fins llavors només afectava a les famílies que havien de ser expulsades del seu habitatge o els propietaris dels edificis que havien de ser destruïts, esdevé un desafiament de definicions, de controvèrsies, de representacions dramàtiques, d'accions simbòliques. (Cefaï, 1996:14.*Trad. Pròpia*).

Amb els que s'inaugura la fase de publicitació del problema dins l'arena pública (íbid 1996).¹⁴ Aquest concepte ens servirà per veure com els conflictes, quan es publiciten, impliquen tot un treball de quadratge que s'efectua a través de la confrontació d'accions entre els actors dins les diferents escenes de l'arena pública (representants del poder municipal, mitjans de comunicació, administració de justícia, mon associatiu, i habitants del barri). Sobre cada escena pública hi conflueixen províncies de realitat, tipus de racionalitat, formes de legitimitat, esferes de justícia no compostibles, que es componen a través de les negociacions i els enfrontaments, les disputes i el compromís entre actors. (íbid, 1996).

Però tornem a principis del 2000. Com s'ha dit, davant la hipotètica amenaça de traspasar a l'àmbit privat el desplegament del pla, els veïns convoquen una reunió per tal d'organitzar-se i fer front a possibles moviments de l'ajuntament. D'aquesta manera els afectats creen en primera instància la *Comissió de Seguiment*. En pocs mesos, els veïns s'organitzen i presenten al·legacions al pla inicial de l'Ajuntament, recollint 1000 signatures de recolzament cap a un pla alternatiu. (*El Periódico* 18/03/2000).

La mateixa *Associació d'afectats* explica l'evolució dels posicionaments de la *Comissió de seguiment* en el seu blog:

Sobre el projecte al PERI de la Colònia es varen fer propostes de conservació total (NO AL PLAN DEL AYUNTAMIENTO), no conservacionista (NO AL

---

¹⁴ Cal precisar que en aquest article s'adoptarà el concepte d'arena pública com a mer instrument analític, sense totes les implicacions teòriques que s'associen amb aquesta construcció conceptual utilitzada des de l'etnometodologia.

PLAN DEL AYUNTAMIENTO SI AL DE LOS VECINOS) i la postura mixta (ACEPTACION DE PLAN DE VECINOS Y CONSERVACION). Es varen presentar al·legacions de criteris alternatius. Les propostes de conservació integra de la Colònia foren desestimades, també les conservacionistes parcials així com d'altres propostes -encara que de les al·legacions alternatives algunes s'han recollit en l'actual pla (Blog dels afectats)

Es pot comprovar, doncs, com des del principi, els veïns que s'organitzen en primera instància, accepten *de facto* l'enderrocament de la Colònia com un fet inevitable. Els termes del conflicte doncs s'estructuren més al voltant del 'Com' i no del 'Què', o sigui de la metodologia a emprar en l'operació i no sobre la idoneïtat de conservació. Aquesta circumstància indica la primera petita victòria de l'Ajuntament, que a l'amenaçar en traslladar la iniciativa a l'esfera privada aconsegueix fixar els límits de l'acceptable. És a dir, l'Ajuntament pren la iniciativa i aconsegueix que el punt de partida de les negociacions parteixi de l'acceptació prèvia d'afectació de la Colònia. O el que és el mateix, l'administració minva la capacitat de maniobra i de decisió en l'estructura d'oportunitats polítiques dels afectats (Tarrow, 1998) que no poden més que acceptar el pla d'expropiació com la única sortida.¹⁵

Aquesta segona fase, doncs, comportarà la presa de posicions inicials en l'arena pública i l'inici del procés de negociació. Davant la indignació inicial dels veïns¹⁶, Jordi Hereu, com a regidor del districte, convocarà una reunió amb els afectats. En aquesta primera trobada s'accepten parcialment les demandes dels afectats. Però, tal i com es veurà, serà una maniobra de dil·lació i d'apaivagament dels ànims dels veïns, perquè ràpidament s'entrarà en la dinàmica de lentitud que ha dominat el procés d'expropiació. Tant és així, que no serà fins més d'un any després, el juny de 2001, en que s'aprovarà un primer esborrany del pla.¹⁷

---

¹⁵ Una de les explicacions 'expertes' del perquè es va descartar la idea conservacionista és que les cases presenten deficiències estructurals importants, no rehabilitables des del punt de vista tècnic, com per exemple, l'absència de fonaments. Evidentment no s'entrarà amb aquestes qüestions, però si cal al·ludir que les cases d'una sola planta no és imprescindible que tinguin fonaments i que amb el que es coneix com a solera ja n'hi ha prou per garantir-ne l'estabilitat. A més als processos de degradació relativa d'un habitatge cal tenir en compte que és més important el que un habitatge **fa** pels usuaris que el que **és** o **sembla** (Turner, 1977:110).

¹⁶ Les firmes de recolzament no paraven d'augmentar: 2200 signatures a l'abril de 2000.

¹⁷ Aquesta aprovació inicial contemplarà la construcció del doble de pisos (465) que els afectats a real·lotjar, factor que portaria evidents temors i discrepàncies entre els veïns. (El periódico 19/06/2002)

A partir de llavors començarà un procés de negociació inacabable amb propostes i contrapropostes, aprovacions i al·legacions, per part d'ambdues parts, que s'allargarà indefinidament. La comissió de seguiment reclama més participació en el procés decisor i no la simple informació de les decisions i els fets consumats.

Davant d'aquesta situació, el 10 de juny de 2002 es crea l'*Associació d'afectats* per institucionalitzar l'existència organitzativa dels mateixos i adquirir consistència jurídica. El 19 de juny es realitza una manifestació fins al districte i una altra reunió amb Jordi Hereu. I el 28 del mateix mes es produeix l'aprovació provisional de la *Modificació de Pla General Metropolità de la Colònia Castells*. (Blog dels afectats).

Tercera fase (2003-2007): del punt àlgid del conflicte a l'acord

Les negociacions prosseguiran en aquesta fase central del conflicte, fins que l'ajuntament aprova definitivament el pla durant l'octubre de 2003.

Aquesta aprovació no satisfà a l'*Associació d'afectats* que, interposa un recurs contenciós administratiu, denunciant les irregularitats i la falta de garanties de cara a la recol·locació efectiva i amb totes les garanties. És d'aquesta manera que s'entra simbòlicament en el punt àlgid de confrontació. L'ajuntament reacciona i ofereix la possibilitat d'establir un protocol d'actuació a canvi de que l'Associació retiri el contenciós.

Amb aquesta mesura de pressió, propera al xantatge, podem copsar com funciona la negociació. Fins que l'Associació no emprèn mesures legals 'fortes', l'Ajuntament es nega a escoltar i atendre les demandes veïnals. Serà només quan la possible paràlització del pla esdevingui real, que l'Ajuntament reaccionarà forçant la retirada del contenciós a canvi de signar el protocol de col·laboració. La retirada de la denúncia, el juny de 2004, obrirà un altre procés negociador que durarà prop de 3 anys.

Al llarg d'aquest temps, l'Associació realitza algunes activitats, tant pel seu compte com amb agents externs, de cara a difondre i denunciar la situació del barri.¹⁸

Paral·lelament, l'assumpció pública del projecte fa que entri en escena un altre

---

¹⁸ Creació d'un blog; participació a les audiències públiques; desplegament de pancartes vindicatives; intervenció artística d'alumnes d'arquitectura; accions variades de denúncia durant les Festes Majors de Les Corts 2005. (www.coloniacastells.blogspot.com)

actor que serà determinant en el desenvolupament del pla, *l'Institut Català del Sòl*.¹⁹ Perquè serà aquest organisme, l'encarregat efectiu del desenvolupament del projecte, el beneficiari de la titularitat dels terrenys, així com també de la realització del procés d'expropiació i recol·locació dels afectats. Per portar-ho a terme, aquest organisme de la Generalitat, crearà el 2006 una empresa filial de capital mixt que s'encarregarà dels aspectes tècnics, Reursa (Remodelacions Urbanes S.A) encarregada en general dels processos de transformació del sol urbà.²⁰

Així doncs, després d'una negociació costosa s'arribaria a la signatura del protocol el 16 de març de 2007:

Per fi, i molt esperat al final tenim un protocol d'expropiació. Han estat alguns anys de lluita i reivindicació, de ganes de lluitar i d'altres buscar el consens, l'acord, de pressió i d'un estira i afluixa. Per fi tenim un acord de mínims que és la base de qualsevol negociació, acord. (Blog dels afectats)

La signatura del protocol serà viscuda com una victòria per *l'Associació d'afectats*.²¹ Tant és així, que significativament, aquest fragment transcrit forma part de l'últim post afegit al seu blog. Des del punt de vista simbòlic, que aquest sigui l'últim comentari, resulta significatiu de cara a valorar la finalització del conflicte per part de l'Associació. Evidentment no es pot dir que aquí s'acabi tot el procés de litigi. Cal tenir en compte que segueixen reunint-se fins al dia d'avui. Però si que la seva posició en tot el procés variarà ostensiblement a partir d'aquesta signatura. L'acceptació del protocol significarà la finalització de l'arena pública contenciosa tal i com s'havia configurat fins llavors. (íbid, 1996)

---

¹⁹ “La Llei d'urbanisme qualifica l'Institut Català del Sòl com a entitat urbanística especial de la Generalitat, amb competències urbanístiques en matèria de planejament i gestió en els supòsits que operi com administració actuant, podent ésser receptora de la cessió a títol gratuït o de l'alienació directa de terrenys, del patrimoni públic de sòl i habitatge...”. (Font:<http://www20.gencat.cat/portal/site/incasol/menuitem.33ab78df83475909763cc110b0c0e1a0/vgnextoid=6249b5b401fbd110VgnVCM100000b0c1e0aRCRD&vgnnextchannel=6249b5b401fbd110VgnVCM100000b0c1e0aRCRD&vgnnextfint=default>)

²⁰ Aquesta empresa tindrà un paper molt destacat, junt amb Bagursa (Barcelona Gestió Urbanística S.A). Empresa municipal encarregada de la construcció dels edificis de real·lotjament. Perquè seran qui a la pràctica portaran la majoria d'actuacions des de la firma del protocol.

²¹ I això es justifica també amb la constatació de la correspondència entre mitjans i fins. L'Associació d'afectats aconsegueix molts dels objectius que s'havia marcat, l'assumpció pública del pla i la recol·locació dels veïns a Les Corts.

El protocol de col·laboració suposa l'acceptació definitiva de la modificació del PGM, i un acord sobre els criteris a l'hora de portar a terme les expropiacions. També s'hi contempla la creació d'una Comissió Mixta, formada per tècnics municipals, de Reursa, i representants de l'associació d'afectats, que tindrà com a objectiu fer un seguiment de tot el procés.

Després de la firma del protocol, els tècnics opten per un sistema de taxació conjunta per avaluar el valor de les expropiacions. També arran del protocol s'acorda dividir el procés en dues fases, i no en quatre com estava inicialment previst.

Finalment en aquest document es preveu la recol·locació dels residents legals des d'abans de juny de 2001, el que *de facto* deixava bastants famílies fora del procés. A més, es fixa la culminació i implementació de tot el pla pel 2011, data de finalització impossible, si tenim en compte que, a hores d'ara, no s'ha realitzat ni la primera fase i la segona ha quedat 'paralitzada'.

Quarta fase (2007- ¿?): El síndrome d'afectació

Per avançar més en l'explicació del procés, cal explorar les conseqüències que ha comportat sobre el barri i sobre les famílies residents. Només cal posar-se a la pell d'algun d'aquests afectats per comprendre els maldecaps que han hagut de suportar durant tots aquests anys. És per això que potser convé realitzar una mirada a les conseqüències, a la situació actual dels habitants i quin ambient s'hi respira.

I com es tracta d'una zona afectada, podem llegir l'actualitat a la Colònia a través de descriure el que he anomenat el *síndrome d'afectació*. L'esdevenir del barri està completament mediatitzat i condicionat per l'existència d'aquest conjunt de símptomes, que esbossaré a continuació:

A la pròpia inestabilitat crònica constitutiva de la Colònia com a barri d'arribada a la ciutat, el procés d'afectació ha accentuat sobremanera la tendència a devenir una autèntica zona de transició. Aquest vell concepte de Burgess de l'Escola de Xicago, serien aquelles zones on la degradació del teixit urbà és notòria degut a l'absència d'equipaments essencials o bé, amb problemes estructurals degut a que espera ser remodelada o destruïda (Martínez Veiga, 1999:69). Aquesta definició encaixava tant bé amb la situació de la Colònia que de seguida es va associar amb aquesta conceptualització.

A) Buidatge/Substitució/Filtratge

La condició de zona de transició comporta una alta mobilitat dels seus residents. A la colònia això ha estat així parcialment, però hi ha motius per pensar que el procés d'afectació ha precipitat la fugida de moltes famílies a la mínima possibilitat, que, o bé ells mateixos, o bé els seus fills, han ascendit socialment. Això va comportar una evident baixada de la densitat poblacional al llarg dels anys 90 i un procés de buidatge del barri evident. Aquest procés però no va ser lineal i al mateix temps que hi havia sortides, constantment arribaven algunes noves famílies. Això va generar cert procés de substitució des de aproximadament finals dels anys 90, i una actualització del concepte de barri de recepció de migrants que, per altra banda, és el que sempre ha estat la colònia.

Al marge d'arribants de fa poc o no, el que passa generalment és quelcom semblant a allò que descriu la teoria del filtratge.²² (Smith, 1964) Per la qual, hi ha una transparència de les cases velles i degradades de famílies de majors ingressos a famílies de menors rendes, per la pròpia dinàmica del mercat de la propietat immobiliària (Íbid,1999:70). A la Colònia ha succeït aquest fenomen però amb alguns matisos. Cal dir que, en general, hi ha una discriminació accentuada de les condicions d'habitatge segons el lloc d'origen i la nacionalitat de les unitats domèstiques. (Harvey, 2007:181) En aquest sentit, l'escala és ampla però aniria d'aquelles persones novingudes que van poder accedir a un lloguer en condicions i a un contracte mínimament formal. A aquelles persones amb situació estable però amb un lloguer de fiabilitat dubtosa i duració variable que paguen molt més que la mitjana del valor del lloguer a la Colònia.²³ Fins a d'altres situacions, molt més inestables, amb contractes de lloguer verbals, o directament unitats domèstiques que ocupen sense cap títol els immobles, alguna d'elles, en situacions d'extrema precarietat, d'amuntegament i d'irregularitats varies.

Amb el procés d'afectació, aquests lloguers fraudulents s'han repetit en diverses ocasions, i afecta no només a les famílies migrants, sinó també a un nombre relativament elevat de veïns d'índole diversa.

---

²² Aquesta teoria de W. Smith va ser construïda a partir de les velles apreciacions de Hoyt de l'Escola de Xicago. (Hoyt, 1939; citat a: Martínez Veiga, 1999)

²³ Segons un càlcul aproximat realitzat, a la Colònia per uns 50 m², els arrendataris de renda antiga pagarien de 100-115 euros al mes, la mitjana dels lloguers pujaria d'uns 300-350 euros, i hi ha unitats domèstiques que arriben a pagar de 500 fins a 700 euros al mes.

Cal recordar que per llei, en un principi, els propietaris d'un habitatge afectat d'expropiació no poden llogar, i és evident que a la Colònia aquest fet no s'ha respectat, perquè fins i tot, actualment, amb el procés d'expropiació ja força avançat, hi ha gent afectada de la primera fase que a hores d'ara encara se li està cobrant el lloguer.

Aquestes situacions no fan més que coincidir amb el diagnòstic de Martínez Veiga quan apunta que el lloguer d'aquests habitatges en zones de transició és un negoci rodó pels propietaris de les cases, i que en el cas de l'habitatge per migrants existeix una clara segmentació del mercat de l'habitatge²⁴. (1999:72) Es cobra més a les persones d'origen migrant perquè s'addueix perversament que al compartimentar la casa entre més persones poden pagar un nombre més elevat de lloguer.

B) Envelliment i degradació arquitectònica:

La primera evidència donat l'aspecte del teixit urbà és d'un envelliment pronunciat. Per una banda, la pròpia afectació urbanística com a situació tècnico-legal ha provocat una sèrie de limitacions en les possibilitats de rehabilitació de les cases, com per exemple la impossibilitat d'obtenir permisos d'obres majors. En segon lloc, l'afectació com amenaça indefinida, ha comportat que ni els residents, ni els propietaris no residents, no arreglessin les cases pensant que era una inversió completament inútil. I tercer, i associat amb l'apartat A, que els propietaris no residents extreuen una evident plusvàlua dels lloguers sense la necessitat de rehabilitar les cases, ja que seran llogades igualment.(ibid, 1999:75)

C) Repoblament, rejueniment i rehabilitació:

Malgrat pugui semblar ambivalent, existeix a la colònia una tendència cap al rejueniment que s'ha donat amb el procés de substitució de població. A les unitats domèstiques d'estudiants, de famílies migrants, de parelles joves i de mitjana edat, a partir del 2007, se li afegirà un altre tipus d'actors joves i que suposarà un canvi significatiu en el ritme de vida a la Colònia.

Poc abans de l'estiu de 2007 un grup de joves de Assemblea de Joves de Les

---

²⁴ Aquest factor diferencial ja havia estat delimitat amb anterioritat pel que fa al similar comportament dels preus del terreny, per Halbwachs el 1909 amb " Les expropriations et les prix des terrains à Paris (1860-1900)". En el sentit de que, el preu del sol descansa bàsicament en un *valor d'opinió*. No associat a un bé que incorpora treball o que té alguna utilitat, sinó a la possessió d'un títol (similar als bursàtils) i que el seu valor varia en funció del creixement urbà i el futur (Martínez, 2008).

Corts arregla una caseta abandonada al carrer Entença 239 per tal d'obrir el Casal Popular de les Corts (Colònia Castells).²⁵ A l'agost del mateix any, dos grups diferents de persones, rehabiliten dues cases buides més, del carrer Castells per viure-hi.

La coincidència en el temps de l'arribada de totes aquestes unitats domèstiques composades per gent jove farà que el barri visqui un procés de rejueniment sobtat.

Aquests joves ràpidament s'aliaran amb alguns veïns de la zona i reactivaran la vida al carrer de varies maneres²⁶ tornant a impulsar el conflicte, i creant a partir de finals de 2007 i inicis de 2008 el Col·lectiu Salvem la Colònia. Reeditant la composició de l'arena pública contenciosa. (íbid, 1996)

Més tard, ja a l'estiu de 2009, els membres d'aquest col·lectiu ajudaran a crear i formaran part d'una nova *Associació de Veïns* que, distanciada de l'*Associació d'afectats* intentarà representar tota la part del veïnatge que ja no se sentia recolzada per aquesta.²⁷

D)Trencament comunitari i fragmentació del vincle social:

Un dels altres símptomes de l'afectació és l'evident desgast emocional que ocasiona a les persones i per extensió a les relacions socials del barri. La precarietat existencial, en el sentit de no conèixer l'esdevenir de la pròpia llar, és un sentiment que es reproduïx constantment entre els veïns i veïnes de la zona.

A part d'aquests símptomes individuals difícilment contrastables des de l'enfocament d'aquest article, el procés d'afectació ha significat en molts casos una accentuació de certa individualització, en aquest cas provocada per la situació d'amenaça directa sobre la propietat o el sostre en possessió i que dictamina la naturalesa del propi procés d'expropiació. En aquest sentit, la única defensa possible que queda als afectats, és el patrimoni immobiliari com a element intercanviable davant el negociat de les indemnitzacions o la recol·locació. La conseqüència d'això sol ser un procés d'individuació de cada problemàtica i això porta a l'evident defensa de lo propi per sobre d'altres circumstàncies com la solidaritat de veïnatge. En aquestes situacions es produeix un efecte de reforçament de l'opció egoista, en el sentit de cercar primer

---

²⁵ Des de llavors aquest col·lectiu independentista desenvolupa les seves activitats polítiques i socioculturals allà.

²⁶ Recuperant les Festes Majors de la Colònia, la Revetlla, creant un hort comunitari; mitjans de comunicació (un blog: www.salvemlacolonia.blogspot.com i un butlletí), realitzant l'anomenat Pla R on convoquen jornades de rehabilitació.

²⁷ Actualment, sembla però que hi ha hagut divergències entre alguns membres de l'AAVV i els provinents de "Salvem la colònia" pel que l'empoderament que podia sorgir d'una aliança com aquella es va apaïvagant.

una solució individual i la maximització del profit que pot correspondre molt bé al tipus de racionalitat que comporta el que s'ha anomenat individualisme possessiu. (Macpherson, 2005)

E) De l'individualisme possessiu a l'individualisme propietari:

Per acabar, un dels factors més importants a considerar és el canvi que s'ha operat en la mateixa concepció social de l'habitatge.²⁸

Aquesta transformació, de connotacions economico-socials gairebé inabarcables, podem resumir-la com el trànsit que s'ha produït al llarg dels últims 40 anys, sobretot a l'Estat espanyol, d'una societat organitzada en torn al treball, cap al que anomenarem la societat de propietaris. (López i Rodríguez, 2010:88)

El procés aniria associat a tot una sèrie de tendències macroeconòmiques que han determinat la forma que ha pres en les darreres dècades el règim d'acumulació a l'Estat Espanyol.²⁹ El resultat més evident del qual, és que la propietat s'ha imposat com a forma majoritària de tinença fins a convertir-se en la forma hegemònica de possessió d'habitatge.³⁰

Per explicar el fenomen, cal tenir en compte, tant l'estancament de les economies salarials,³¹ com la tendència cap a la financiarització massiva de les economies domèstiques.

Aquests dos factors s'han complementat a l'hora de propiciar que el salari passi a ocupar un lloc de menor importància en la composició de renda de moltes famílies. (íbid, 2010: 19) Davant la involució dels salaris reals, i amb els tipus d'interès molt baixos durant gairebé set anys -l'època de la bombolla patrimonial- la financiarització va projectar el somni d'un enriquiment relativament fàcil per grans sectors de la

---

²⁸ Per veure un anàlisi adient de l'evolució de la concepció social de l'habitatge, cal estudiar el procés històric pel qual ha esdevingut una mercaderia i un capital. Ja fa decennis que la producció social d'habitatge van deixar de ser regides per lògiques d'ús o de dominació, per relacions de dependència, de cooperació o de parentiu. I s'inscriuen en canvi en l'econòmic, un camp de pràctiques socials que el capitalisme ha constituït com a autònom. (Topalov,1987:20)

²⁹ Podríem establir varies etapes en el que s'ha significat com l'onada llarga del capitalisme a l'estat. 1ªFASE: (1950-1973) Certa industrialització fordista amb les polítiques "desarrollistes" del franquisme tardà. 2ªFASE: (1973-1985). Etapa de crisi que portaria a la reconversió industrial i a la terciarització. 3ªFASE (1985-1993): Primer assaig de "l'estratègia immobiliària-finançera" coincidint amb la internacionalització de l'economia, fins la crisi de 1992 a 1994. 4ªFASE: (1995-2007) Boom econòmic degut a la bombolla immobiliària. I per últim, l'etapa de crisi actual. (íbid, 2010)

³⁰ 1950: 51,3 % de famílies de lloguer i un 45,9% de propietaris. 1981: 20,8% lloguer; 73,1% propietaris. 2007: 87,1% propietat 11,1 % lloguer). (íbid, 2010)

³¹ Per la qual el nivell dels salaris a l'Estat s'ha mantingut estancats almenys pel 60% de la població des de finals dels 70 fins l'actualitat (íbid, 2010:19)

població³². A través de la facilitat del crèdit també va permetre l'accés al consum, fins i tot de persones amb rendes baixes. (íbid, 2010:236-237) Durant aquesta època, el valor del preu de l'habitatge i el creixement del valor negociat als mercats financers, feia viable l'endeutament massiu per realitzar noves inversions, encara que no es tinguessin totes les garanties per poder fer front als pagaments del deute.³³

Aquest procés ha possibilitat la consideració de l'habitatge, ja no com una simple mercaderia, sinó com l'actiu d'inversió per excel·lència.

És per això que, pels propietaris titulars en un procés d'expropiació, un immoble passa a ser valorat més pel seu preu hipotètic de mercat que per la prestació i serveis que pugui donar. Enlloc d'un servei o necessitat a cobrir es converteix en un bé susceptible de ser intercanviat per valor monetari, o posat constantment en valor d'inversió com un 'actiu' per generar plusvàlues. Sota la pressió individualitzadora de l'administració -tant tens, tant et donarem- quan està amenaçat, el bé més preuat, l'habitatge es concep com l'únic mecanisme de cobertura. L'únic que compta al final és quan tens i amb quins títols pots justificar la propietat de l'immoble.

Amb aquesta perspectiva, el propietari afectat s'acaba sometent a la lògica mercantil, fins al punt de que acabin desitjant el procés d'expropiació per tal d'obtenir una residència nova.

D'aquesta manera, les bombolles patrimonials han operat com un gran programa d'universalització de la propietat, al temps que imposaven un impressionant increment del consum privat, sense el creixement correlatiu de les rendes salarials. (íbid, 2010)

També caldria preguntar-se si l'operació urbanística i el procés d'expropiació no seria un mitjà per reconvertir lloguers de rendes baixes en propietaris, recol·locant a gent de classes populars a pisos nous per tal de mirar de desintegrar la pobresa via mixificació (VVAA, 2010), amagant-la sota un títol de propietat o com un mitjà per individualitzar formes de vida comunitàries.

Tot aquest panorama ha propiciat que la propietat d'un immoble a part de la font principal de l'origen de la renda i el millor dipòsit de valor i estalvi, esdevingui també

---

³² A partir de la inversió en pisos i immobles, però també d'accions, fons d'inversió i altres productes financers.

³³ Actualment, l'endeutament total a l'Estat Espanyol és aproximadament de prop del 400% respecte el PIB. Aquest deute és una projecció econòmica resultat de la suma de deutes de tots els agents econòmics. (Font:<http://www.diaridetarragona.com/en/045124/agua/cuello>)

un sistema d'homologació social.³⁴

D'alguna manera s'ha complert absolutament el programa del primer ministre de l'habitatge quan va dir allò de : “*Queremos un país de propietarios no de proletarios*”³⁵ Amb aquestes circumstàncies es pot anticipar com a hipòtesi a treballar, que la propietat ha substituït al treball com a mitjà d'assignació i pertinència social.³⁶

Amb aquest dibuix, estem en condicions d'entendre la variabilitat de la condició i el valor atorgat al propi habitatge. I com enllaçant aquest quadre amb l'amenaça que suposa un procés d'expropiació i la pèrdua o substitució d'un dels béns més preuats, la reacció de molts propietaris sigui la d'afiliar-se al que anomenarem individualisme propietari com a registre subjectiu de pertinència social. (ibid, 2010:261)

El mercat immobiliari doncs s'ha convertit en un mecanisme selectiu que permet destriar als nous aspirants a l'accés a un habitatge en una zona determinada, per evitar unitats domèstiques de baixa categoria susceptibles de degradar socialment una zona i per tant de que baixin els preus de l'habitatge.³⁷

Present i futur incert: La llarga espera continua

La situació de la Colònia a dia d'avui segueix essent incerta. La primera fase ha patit retards en tots els terminis pactats, de fet la setmana santa del 2008 va ser la primera data donada com a termini pels gestors municipals per recol·locar els veïns d'aquesta fase. Estem a la primavera de 2010 i aquest trasllat, tot i que diuen que és imminent, encara no s'ha produït. Respecte a la segona fase la situació encara presenta més dificultats de projecció, i a hores d'ara no se sap ni si es farà ni sobretot, quan.³⁸

Segons una comptabilització aproximada³⁹, aquesta primera fase afectarà a unes 111 unitats domèstiques i a un total de 159 persones, de les que un total de 35 unitats no

---

³⁴ Establint l'equivalència entre el fet de pertànyer a la classe mitjana i el fet de ser propietari.

³⁵ El ministre en qüestió era Jose Luis Arrese i va pronunciar aquesta frase el 1957 en un discurs a Les Corts (citada a: ibid, 2010:237)

³⁶ En un tipus de societat com aquesta, treball i capital es confonen. El capital acaba esdevenint tot allò que pot proporcionar una renda, amb el que el simple treballador pot ser inversor, propietari i rendista en potència.(ibid, 2010: 261)

³⁷ Pel que es podrien associar la bombolla patrimonial amb certa segregació urbana, donat que la revalorització patrimonial ha beneficiat més a les rentes altes que a les rendes baixes.

³⁸ El temor de molts veïns i veïnes és que la situació s'allargui degut a la falta de pressupost, que s'enderroquin més de la meitat dels passatges i en el seu lloc quedi un solar que augmentarà la sensació de degradació i aïllament del conjunt.

³⁹ En aquest article s'han utilitzat les dades que s'han extret de contrastar les xifres oferides per una memòria efectuada per Reursa el 2007 amb les dades recol·lectades per l'autor en l'el·laboració de la seva tesi doctoral sobre la Colònia.

tindran dret a reallotjament (i no 22 com afirma Reursa). D'aquest total d'unitats familiars afectades, aproximadament unes 37 pertanyen al barri del Camp de la Creu, a l'altra banda del carrer Entença, i la resta, 74, a la Colònia pròpiament dita.

Cal tenir en compte també que la fiabilitat de les dades recollides per aquesta empresa deixa molt que desitjar, si comprovem que hi ha un total de 21 cases on no consten o es desconeixen els ocupants i els nivells d'ocupació.

Per acabar, una altra dada important en aquest sentit és dona al constatar que molts dels residents d'aquesta primera fase no ostenten la titularitat de propietat dels habitatges, amb el que podem imaginar que la posició del negociat de l'expropiació variarà en funció de si es viu efectivament o no a la Colònia.

Mentrestant, caldrà seguir esperant.

Bibliografia:

- AGAMBEN, G. (1995) *Moyens sans fins*, Paris: Rivages poche.
- CAPEL, H. (2005) *El modelo Barcelona: un examen crítico*, Barcelona: Ediciones del Serbal.
- CEFAÏ, D. (1996) "La construction des problèmes publics. Définitions de situations dans des arènes publiques", *Réseaux* 75, pp.43-66.
- DELGADO, M. (2005) *Elogi del vianant*, Barcelona: Edicions de 1984.
- DELGADO, M. (2007) *La ciudad mentirosa*, Barcelona: Catarata .
- HARVEY, D (2007) *Urbanismo y desigualdad social*, Madrid: Siglo XXI.
- LACAN, J. (1962) "Els seminaris de Jacques Lacan", in *Seminari n° 10: L'angoixa*, Classe 1, 14 de Novembre de 1962
- LEPOUTRE, D. (2001) *Coeur de banlieue. Codes, rites et langages*, Paris: Odile Jacob.
- LÓPEZ, I i RODRÍGUEZ, E (2010) *Fin de Ciclo. Financiarización, territorio y sociedad de propietarios en la onda larga del capitalismo hispano (1959-2010)*, Madrid: Traficantes de sueños.
- MACPHERSON, C. (2005) *La teoría política del individualismo posesivo*, Madrid: Trotta.
- MARTÍNEZ VEIGA, U. (1999), *Pobreza, segregación y exclusión espacial*, Barcelona: Icaria.
- MARTÍNEZ, E. (2008), "Las expropiaciones y la especulación del suelo: entre la perspectiva sociológica y la estrategia reformista", *Revista Anthropos* 218.

- MILLS, CW. (1987), *La imaginació sociològica*, Barcelona: Herder.
- MONCLÚS, FJ. (ed) (1998) *La ciudad dispersa*, Barcelona: Centre de Cultura Contemporània de Barcelona.
- MUÑOZ, F. (2008) *Urbanización*, Barcelona: Gustavo Gili.
- OYÓN, JL. (2003) *Un suburbio obrero a la Barcelona d'entreguerres. La Colònia Castells de les Corts, 1923-1936*, Ajuntament de Barcelona.
- OYÓN, JL. (2008) *La quiebra de la ciudad popular*, Barcelona: ediciones del Serbal.
- OYON, JL i GALLARDO JJ. (eds) (2004) *El cinturón rojinegro*, Barcelona: ediciones Carena.
- PISARELLO, G.; Observatorio DESC (2003) *Vivienda para todos: un derecho en (de)construcción*, Barcelona: Icaria.
- RAVENTÓS, F. (2000) *La col·laboració publicoprivada*, Barcelona: Aula Barcelona.
- SMITH, W. (1964) "Filtering and Neighborhood Change, Centre for Real Estate and Urban Economics", in *Research Report 24*, Berkeley
- TARROW, S. (1998) *El poder en movimiento*, Madrid: Alianza Editorial.
- TOPALOV, Ch. (1987) *Le logement en France. Histoire d'une marchandise impossible*, Paris: Presses de la Fondation Nationale de Sciences Politiques.
- TURNER, J. (1977) *Vivienda. Todo el poder para los usuarios*, Madrid: Blume.
- VVAA (2004) *Barcelona. Marca registrada*, Barcelona: Virus editorial.
- VVAA (2010) "Paradoxes de la mixité sociale", *Espaces et Sociétés* 140-141.

Abstract

After almost 90 years of existence, half of the Colònia Castells, a historic working-class district located in the Barcelona neighborhood of Les Corts, will probably be demolished within two months. This article reviews the process leading to the expropriation of the Colònia Castell and the various stages in the conflict that developed between the residents and the Barcelona city government. The slow deployment of a highly complex plan to compensate residents for the loss of their dwellings has had a significant impact not only on the built environment but on the inhabitants' everyday lives. This article ends with an analysis of the characteristics of what has been termed "urban renewal syndrome" and how this kind of "pathology" may alter the quality of social relations in affected areas.